

Ключевые слова: модернизация, профессиональная подготовка, высшая школа, компетентность, коммуникативная компетентность, специалисты сферы туризма, общекультурная компетентность, структура общекультурной компетентности.

VASYLYSHYNA N. M. Professional competences of future tourism specialists in cross-cultural environment.

The results of the conducted pedagogical research reveal one of the most urgent problems in the modern higher education institution of Ukraine, which concerns the professional training of tourism professionals, who are intended to be competitive both in the domestic and even more demanding world labor market. The purpose of our research was to analyze aspects of professional, communicative and cultural competences of tourism professionals in the process of intercultural interaction.

As a result, on the grounds of the scientific literature study and analysis, we have: established that the cultural competence of a tourism specialist is an important component of their humanitarian culture; characterized a three-component structure of general cultural competence, consisting of cognitive, value-oriented and communicative-activity components.

During the study, a terminological apparatus of professional competence was presented. Thus, the concept of "overall competence of tourism professionals" is the ability of the individual to analyze, synthesize, general knowledge, the ability to self-study, collaboration and communication, purposefulness, leadership, organization and planning ability. Along with the general competence of any specialist, we have singled out "professional competence", which combines the features, required certain knowledge, experience, personal qualities inherent in a certain type of activity. It was also determined that the "professional and communicative competence of professionals in the tourism industry" requires the presence of communicatively important knowledge, skills and certain qualities of the specialist.

We have come to the conclusion that one of the important tasks of today is to prepare specialists in a new profile with diverse and deep professional knowledge and skills, who are also capable of continuous self-development aimed at productive professional communication in the intercultural environment.

Keywords: *modernization, vocational training, higher education, competence, communicative competence, specialists in tourism, general cultural competence, structure of general cultural competence.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-147.2020.03>

УДК 371.388.8

Ващенко Л. С.

ФЕНОМЕН ДОДАТКОВОГО НАВЧАННЯ (РЕПЕТИТОРСТВО): ПРИЧИНИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

У статті подано аналіз результатів опитування різних груп респондентів – старшокласників, першокурсників та батьків щодо організації додаткового навчання (репетиторства) учнів закладів загальної середньої освіти. В останні десятиліття репетиторство стає більш масштабним і значимим в нашій країні. Водночас дослідження зарубіжних вчених свідчать про те, що не завжди додаткові заняття є ефективними. Визначальним фактором успішного навчання в школі є ставлення учнів до навчання, мотивація

на отримання знань. В межах інституту репетиторства вирішуються такі завдання як індивідуальний підхід до навчання та додаткові заробітки для вчителя (викладача), оскільки ці заняття є платними. Результати опитування старшокласників щодо форм підготовки до іспитів свідчать про те, що вони використовують різні способи підготовки, найпопулярнішими з яких є заняття з репетиторами, самостійна підготовка та навчання в школі. Однак, третина учнів класу з хіміко-біологічним профілем щоденне навчання в школі не вважають засобом підготовки до ЗНО. Як показали результати опитування переважна більшість старшокласників, першокурсників та батьків переконані, що шкільної підготовки недостатнього для успішного складання зовнішнього незалежного оцінювання. Відповідно стільки ж респондентів вважають, що необхідно наймати репетиторів для підготовки до іспитів. Окрім того, дві третини дев'ятикласників міських шкіл вважають, що натепер для успішного складання державної підсумкової атестації їм також потрібні додаткові заняття. Дев'ятикласники сільської місцевості більше сподіваються на свої сили і половина з них вважає, що може підготуватися до державної атестації самостійно. Автор спробувала знайти відповіді на запитання щодо шляхів підвищення ролі школи на мінімізації впливу репетиторства

Ключові слова: додаткове навчання, репетиторство, індивідуальний підхід до навчання, зовнішнє незалежне оцінювання.

Додаткове навчання школярів (репетиторство) в нашій країні, як в багатьох країнах світу має давню історію. Але в останні десятиліття воно стає більш масштабним і значимим. Рушійною силою його виступають конкурентне середовище і віра в цінність освіти для соціального і економічного розвитку країни.

Практика репетиторства значно поширена в країнах Східної Азії, Африці а також і в Східній Європі, західних країнах таких як Німеччина, Великобританія, Канада, США. Природа репетиторства визначається кількістю учнів та формою занять. Це можуть бути індивідуальні заняття, групові або лекційні. В Україні, так як багатьох країнах, педагоги, які працюють в основній шкільній системі і займаються репетиторством. В таких країнах як Австрія, Франція, Сингапур, вчителям забороняється займатися за плату з дітьми, яких вони навчають в системі освіти. Однак в Індії, Лівані, Нігерії досить поширеною є практика навчати додатково своїх учнів [1]. Таким чином в межах інституту репетиторства вирішуються такі завдання як індивідуальний підхід до навчання та додаткові заробітки для вчителя (викладача), оскільки ці заняття є платними. В країнах з високими доходами виникли і успішно функціонують додаткові форми репетиторства, з використанням сучасних інформаційних технологій – інтернет. Учень може не знати і не бачити свого вчителя, який може знаходитись навіть в іншій країні. Як правило додаткові заняття спрямовані на "посилення вивченого в школі", але можуть бути направлені і на розвиток. Тобто зміст його визначається тим, чи репетиторство спрямоване на допомогу слабкому учневі справитися з шкільною програмою чи на те, щоб допомогти сильному учню досягти ще більших результатів [1].

Однак, практика репетиторства та результати досліджень дають підстави зробити висновок про те, що воно не завжди є ефективним і корелює з академічними досягненнями учнів. Так у США проводилися цікаві дослідження взаємозв'язку додаткових занять і результатів екзаменів SAT (стандартизоване шкільне тестування, результати якого є критерієм відбору (часто не єдиним) до американських вузів). Основний висновок дослідження полягає в тому, що учні,

які відвідують додаткові заняття, тести виконують краще, але ефект є значно скромніший від того, що обіцяють адміністратори курсів батькам [6]. С. Бьюн і Х. Парк [7, 8] оцінювали ефективність комерційних курсів з підготовки до екзамену SAT для різних національних груп в США. Автори показали, що вихідці із Східної Азії частіше всього звертаються до послуг репетиторів і отримують в результаті найбільший приріст у підсумковій оцінці.

Міністерство освіти Єгипту [10] провело опитування 18000 учнів початкової школи і виявили, що приватні заняття, репетиторство в школі і поза школою не мають суттєвого впливу на академічні досягнення школярів. В Кореї [9] досліджували ефект випереджального репетиторства, коли шкільна програма вивчалася на місяць раніше, ніж у школі. Це дослідження не виявило того, що додаткові заняття сприяли отриманню учнями більш високих оцінок. Був зроблений висновок про те, що визначальним фактором успішного навчання в школі є ставлення учнів до навчання, мотивація на отримання знань, а не додаткове навчання з репетиторами. В Україні в 2016 році було проведено опитування учасників ЗНО з питань впливу соціально- економічного середовища на результати навчання учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів[4]. Дослідження засвідчили, що способи підготовки по-різному впливають на результати зовнішнього незалежного оцінювання. Так, середній бал випускників, які готувались з репетитором з предметів історія України, української мова та література, були вищими порівняно з тими, хто обрав інші способи підготовки. Найвищий бал з математики отримали учасники анкетування, які відвідували підготовчі курси при вищих чи професійно-технічних навчальних закладах.

Водночас, беручи до уваги результати таких досліджень слід зважати, що додаткові заняття проходять в різних умовах, за різними формами. Деякі види додаткових занять спрямовані на виправлення ситуації, на допомогу, а інші для того щоб досягти високих результатів. В одних випадках заняття проводять кваліфіковані вчителі, професори, а в інших випадках студенти, які лише на декілька кроків випереджають своїх учнів.

Останні роки практика предметного тренування учнів набуває масштабів і в нашій країні. Хоча уніфікація випускних та вступних іспитів (ЗНО) повинна була сприяти вирішенню питання фінансової та географічної нерівності абітурієнтів, попит на додаткові заняття навпаки зростає. По-перше, це бажання успішно скласти зовнішнє незалежне оцінювання і вступити до університету; по-друге, це допомога тим, хто з якихось причин (хвороби) пропустив заняття.

Відповідно до статей 12 (п. 8) та 47 нового Закону України “Про освіту” державна підсумкова атестація (ДПА) за базову школу проходитиме у формі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) [3]. Тобто ЗНО за базову школу можна розглядати як один з складників реформи освіти і водночас одним із засобів оцінки її ефективності. На нашу думку, перехід на зовнішнє незалежне оцінювання за базову школу змінить ситуацію в системі оцінювання результатів навчальних досягнень – надасть можливість оцінювати результати на основі об’єктивних і співставних даних. При цьому запровадження зовнішнього незалежного оцінювання за базову школу може перемістити масові додаткові

заняття на рівень 6-9 класів, мова йде саме про масовий характер цього явища.

Методи дослідження

З метою пошуку відповіді на ці запитання ми звернулися до учасників навчального процесу. В нашому опитуванні взяли участь 1304 респонденти м. Києві, Запоріжжя, Хмельницька і області, Ніжина. Серед опитаних 662 – учні, 309 – першокурсників, 260 – батьків. Під час дослідження були використані такі методи. Порівняльний аналіз джерел наукової педагогічної літератури, інтерпретація, формулювання висновків. Кількісний метод дослідження – опитування у письмовій формі – анкети, розроблені автором. Вони містили спільні для різних груп запитання.

Результати дослідження.

Ми поцікавилися в учнів 11 класів хіміко – біологічного, фізико – математичного та економічного профілів ліцею № 17 м. Хмельницького які форми підготовки вони використовують, готуючись до складання ЗНО та вступу до вищих навчальних закладів, дані 2020 року (таблиця 1).

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання щодо використання форм підготовки до ЗНО та вступу до університету випускниками ліцею (%)

Форма підготовки	Хім-біо	Фіз-мат	Економ	Разом
Самостійна підготовка	78	96	96	90
Навчання в школі	70	92	83	82
Курси на базі вищих навчальних закладів	26	4	8	12,5
Заняття з репетиторами	96	100	92	96
Інша	-	-	-	-

Як бачимо випускники поєднують декілька форм підготовки до вступних випробувань. Переважають заняття з репетиторами, самостійна підготовка та навчання в школі. Однак, 30% учнів класу з хіміко - біологічним профілем щоденне навчання в школі не вважають засобом підготовки до ЗНО. Всі ліцеїсти, які навчаються в класі фізико-математичного профілю працюють з репетиторами.

Результати опитування абітурієнтів, учасників ЗНО (дані 2016 року) щодо форм підготовки до іспитів свідчать про те, що вони також використовують різні способи підготовки, найпопулярнішими з яких є: самостійна робота, заняття з репетитором та підготовка під час уроків за ініціативою вчителя. Найчастіше послугами репетитора користувались учні для поліпшення знань з англійської мови. Випускники, які готувались до тестування з математики, фізики надавали перевагу підготовчим курсам при вищих та професійно-технічних навчальних закладах. Способи підготовки до ЗНО, яким надавали перевагу учні міських та сільських шкіл, відрізняються. Так, частка тих, хто готувався з репетитором або відвідував підготовчі курси при вищому навчальному закладі в місті, значно більша ніж серед випускників сільських шкіл. Це пояснюється меншою доступністю таких варіантів підготовки. Учні, які отримували освіту у сільській

місцевості, частіше готувались самостійно [4].

Ми поцікавилися у респондентів, чи достатньо шкільної підготовки для успішного складання ЗНО.

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання (у%) про те, чи достатньо шкільної підготовки щоб успішно скласти ЗНО

Категорія респондентів	Ні
Дев'ятикласники	82
Одинадцятикласники	82
Першокурсники	74
Батьки	73

Переважна більшість старшокласників, першокурсників та батьків переконані, що шкільної підготовки недостатнього для успішного складання зовнішнього незалежного оцінювання (таблиця 2).

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання (у%) про те, чи необхідні репетитори щоб успішно скласти ЗНО

Категорія респондентів	Так
Дев'ятикласники	82
Одинадцятикласники	89
Першокурсники	77
Батьки	89

Відповідно стільки ж респондентів вважають, що необхідно наймати репетиторів для підготовки до іспитів (таблиця 3).

Окрім того, 67% дев'ятикласників міських шкіл переконані, що натепер для успішного складання державної підсумкової атестації їм також потрібні додаткові заняття. Дев'ятикласники сільської місцевості більше сподіваються на свої сили, 52% з них вважають, що можуть підготуватися до ДПА самостійно.

Ми попросили першокурсників назвати предмети, за якими вони зверталися за допомогою до репетиторів. Загалом розподіл відповідей на це запитання зображено в таблиці 4. Назви предметів та їх кількість, як правило, залежать від профілю вищого навчального закладу, які вони обирають. Однак, більше половини всіх абітурієнтів готувалися з репетиторами до іспиту з української мови. Майбутні журналісти брали додаткові заняття також з іноземної мови, історії України; студенти факультету судноводіння, майбутні електромеханіки та агротехніки – з математики, географії, фізики; тваринники – з біології. Результати опитування свідчать про те, що молоді люди усвідомлюють значення володіння іноземними мовами. Третина першокурсників користувалися послугами додаткових занять з трьох і більше предметів.

Таблиця 4

Розподіл відповідей на запитання щодо предметів з яких першокурсники зверталися за допомогою до репетиторів (у%)

№	Предмети	Студенти факультетів					
		Журнали-стики	Судно-водіння	Тваринництва та водних біоресурсів	Електро-механіки	Агротехніки	Загалом
1	Українська мова	67	63	52	57	44	57
2	Іноземна мова	80	60	21	14	6	41
3	Історія України	86	4	34	3	3	37
4	Математика	8	77	19	62	28	39
5	Географія	6	12	8	19	19	13
6	Біологія	1	0	52	0	0	11
7	Фізика	1	19	1,5	14	3	8
8	Хімія	1	2	17,5	3	3	5

Як свідчить практика, системну додаткову підготовку до ЗНО в 11-му класі старшокласники починають заздалегідь. Опитування десятикласників ліцею № 17 міста Хмельницького (дані 2017 року) дає підстави зробити висновок про те, що понад 80% ліцеїстів з десятого класу послуговуються додатковими заняттями. (таблиця 5). Майже третина – працюють з репетиторами з трьох предметів; 40% – з двох; 33% – з одного предмета. (В опитуванні взяли участь 72 десятикласники: 20 учнів – хіміко-біологічного класу, 32 учні – фізико-математичного, 20 учнів – гуманітарного класу).

Як видно з таблиці, після англійської мови найбільш масовими є додаткові заняття з математики (44% десятикласників). Майже 60% ліцеїстів фізико-математичного класу, які вивчають математику на профільному рівні та 40% учнів хіміко-біологічного, які вивчають хімію на профільному рівні також працюють з репетиторами.

Серед громадськості триває дискусія про те, що є причиною і як запобігти розвитку масового репетиторства серед випускників. Старшокласники відчувають розрив між матеріалом, який вони вивчають у школі і вимогами ЗНО. Поширеною є думка про те, що викладання у школі є недостатньо якісним, про це свідчать і результати опитування. На нашу думку понизити рівень масового репетиторства можна за допомогою широкої комунікації з батьками щодо процесу навчання в школі; зміцнення переконання, що зовнішнє незалежне оцінювання можна скласти за допомогою знань та умінь, отриманих на уроках; стимулювати вчителів використовувати інструментарій оцінювання, подібний до ЗНО. Варто ширше заохочувати учнів користуватися наданими державою можливостями підготовки до іспитів (доступні он лайн-версії тесту), а також пробне ЗНО що допоможе ознайомитися з тестовими завданнями. Окрім того, варто змінити формат тестових завдань. Закриті тестові завдання сприяють запам'ятовуванню деталей. Тому школярі і вчителі, які ідентифікують себе як репетиторів, досить часто працюють над

запам'ятовуванням предметної інформації. Значно ефективнішим є використання також відкритих тестових завдань, запитань з розгорнутою відповіддю [5]. Для підготовки до такого іспиту недостатньо завчити деталі, натомість необхідно системно і глибоко знати предмет, щоб аргументувати відповідь. Саме так можна мінімізувати роль репетиторів, а у школярів буде необхідність вивчати предмет протягом року.

Таблиця 5

Перелік предметів та середній час, що витрачається на заняття десятикласників з репетиторами

№	Предмет	Разом		Хіміко-біологічний профіль		Фізико-математичний профіль		Гуманітарний профіль	
		К-сть учнів	Середній час (хв.) протягом тижня	К-сть учнів	Середній час (хв.) протягом тижня	К-ть Учні	Середній час (хв.) протягом тижня	К-сть учнів	Середній час (хв.) протягом тижня
1	Математика	32	125	4	180	19	90	9	120
2	Фізика	7	145	1	120	5	120	1	240
3	Хімія	11	175	8	200	1	180	2	200
4	Біологія	7	130	7	130	-	-	-	-
5	Англійська мова	33	145	9	120	14	140	10	170
6	Німецька мова	3	120	-	-	1	180	2	90
7	Польська мова	8	160	2	195	4	165	2	110
8	Чеська мова	1	120	-	-	1	120	-	-
9	Французька	1	120	-	-	-	-	1	120
10	Українська мова	8	90	2	120	2	120	4	75
11	Креслення	1	300	-	-	-	-	1	180
12	Історія України	1	180	-	-	-	-	1	180
13	Китайська мова	1	180	-	-	-	-	1	300

Висновок. Оскільки практика додаткового навчання в країні набуває значимості та розмаху слід ґрунтовно вивчати, причини та рівень ефективності його наслідків. Результати опитування учасників навчального процесу дають підстави зробити висновок про недовіру школі, а репетиторство – є відповіддю на нездатність масової освіти адекватно реагувати на розрив а між вимогою вищих навчальних закладів і навчанням в закладах загальної середньої освіти. В контексті підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання випускники поряд з традиційними формами підготовки досить широко використовують додаткові заняття.

Використана література:

1. Брэй Марк. Частное дополнительное обучение (репетиторство): сравнительный анализ моделей и последствий. *Вопросы образования*. № 1. 2007. С. 65-83.
2. Ващенко Л. С. Про зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання за базову школу. *Біологія і хімія у рідній школі*. 2018. № 3. С. 23-29.
3. Закон України “Про освіту”. *Голос України*. 2017. № 178-179. С. 14, 16.
4. Звіт Інституту освітньої аналітики за сприяння Українського центру оцінювання якості освіти “Вплив соціально-економічного середовища на результати навчання учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів” Інтернет ресурс. http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/zvit_oputyv_2016.pdf
5. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти у країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ, 2009. 329 с.
6. Прахов И. А. Влияние инвестиций в дополнительную подготовку на результаты ЕГЭ. *Вопросы образования*. 2014. № 3. С. 74-99.
7. Byun S., Park H. (2012) The Academic Success of East Asian American Youth: The Role of Shadow Education // *Sociology of Education*. Vol. 85.No 1. P. 40–60.
8. Kang C. (2007) Does Money Matter The Effect of Private Educational Expenditures on Academic Performance. Working Paper No 0704. National University of Singapore.
9. Lee, Jong-Tae, Kim, Yang-Boon & Yoon, Cho-Hee (2004): 'The Effects of Pre-Class Tutoring on Student Achievement: Challenges and Implications for Public Education in Korea'. *KEDI Journal of Educational Policy*, Vol.1, No.1, pp. 25-42.
10. Fergany, Nader (1994): Survey of Access to Primary Education and Acquisition of Basic Literacy Skills in Three Governorates in Egypt. Cairo: United Nations Children's Fund (UNICEF).

References:

- [1] Brey Mark. Chastnoe dopolnitelnoe obuchenie (repetitorstvo): sravnitelnyj analiz modelej i posledstvij. *Voprosy obrazovaniya*. № 1. 2007. S. 65-83.
- [2] Vashchenko L. S. Pro zovnishnie nezalezhne otsiniuvannia rezultativ navchannia za bazovu shkolu. *Biologiia i khimiia u ridnii shkoli*. 2018. № 3. S. 23-29.
- [3] Zakon Ukrainy “Pro osvitu”. *Holos Ukrainy*. 2017. № 178-179. S. 14, 16.
- [4] Zvit Instytutu osvithoi analityky za sprianniia Ukrainskoho tsentru otsiniuvannia yakosti osvity “Vplyv sotsialno-ekonomichnoho seredovyscha na rezultaty navchannia uchniv (vykhovantsiv) zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv” Internet resurs. http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/zvit_oputyv_2016.pdf
- [5] Lokshyna O. I. Zmist shkilnoi osvity u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka (druha polovyna KhKh – pochatok KhKhI st.) : monohrafiia. Kyiv, 2009. 329 s.
- [6] Prahov I. A. Vliyanie investitsij v dopolnitelnuyu podgotovku na rezultaty EGE. *Voprosy obrazovaniya*. 2014. № 3. S. 74-99.
- [7] Byun S., Park H. (2012) The Academic Success of East Asian American Youth: The Role of Shadow Education // *Sociology of Education*. Vol. 85.No 1. P. 40–60.
- [8] Kang C. (2007) Does Money Matter The Effect of Private Educational Expenditures on Academic Performance. Working Paper No 0704. National University of Singapore.
- [9] Lee, Jong-Tae, Kim, Yang-Boon & Yoon, Cho-Hee (2004): 'The Effects of Pre-Class Tutoring on Student Achievement: Challenges and Implications for Public Education in Korea. *KEDI Journal of Educational Policy*, Vol.1, No.1, pp. 25-42.
- [10] Fergany, Nader (1994): Survey of Access to Primary Education and Acquisition of Basic Literacy Skills in Three Governorates in Egypt. Cairo: United Nations Childrens Fund (UNICEF).

ВАЩЕНКО Л. С. Феномен дополнительного обучения (репетиторство): причины и результаты.

В статье представлен анализ результатов опроса различных групп респондентов – старшеклассников, первокурсников и родителей по вопросам организации дополнительного обучения (репетиторства) учащихся учреждений общего среднего образования. В последние десятилетия репетиторство становится более масштабным и значимым в нашей стране. В то же время исследования зарубежных ученых свидетельствуют о том, что не всегда

дополнительные занятия эффективны. Определяющим фактором успешного обучения в школе является отношение учащихся к обучению, мотивация на получение знаний. В рамках института репетиторства решаются такие задачи как индивидуальный подход к обучению и дополнительные заработки для учителя (преподавателя), поскольку эти занятия платные. Результаты опроса старшеклассников относительно форм подготовки к экзаменам свидетельствуют о том, что они используют различные способы подготовки, самыми популярными из которых являются занятия с репетиторами, самостоятельная подготовка и обучение в школе. Однако, треть учащихся класса с химико-биологическим профилем ежедневное обучение в школе не считают средством подготовки к ЕГЭ. Как показали результаты опроса подавляющее большинство старшеклассников, первокурсников и родителей убеждены, что школьной подготовки недостаточно для успешной сдачи внешнего независимого оценивания. Соответственно столько же респондентов считают, что необходимо нанимать репетиторов для подготовки к экзаменам. Кроме того, две трети девятиклассников городских школ считают, что на данный момент для сдачи государственной итоговой аттестации им также нужны дополнительные занятия. Девятиклассники сельской местности больше надеются на свои силы и половина из них считает, что может подготовиться к государственной аттестации самостоятельно. Автор попыталась найти ответы на вопросы о путях повышения роли школы на минимизации влияния репетиторства

Ключевые слова: дополнительное обучение, репетиторство, индивидуальный подход к обучению, внешнее независимое оценивание.

VASHCHENKO L. S. The phenomenon of additional training (tutoring): causes and results.

The article analyzes the results of a survey of different groups of respondents – upperclassmen, first-year students and parents regarding the organization of additional training (tutoring) of students of general secondary education. In recent decades, tutoring has become more extensive and significant in our country. At the same time, studies by foreign scientists indicate that additional classes are not always effective. The decisive factor for successful learning in school is the attitude of students to learning, motivation to acquire knowledge. Within the tutoring institute such tasks as individual approach to training and additional earnings for the teacher (teacher) are solved, as these classes are paid. The results of a survey of high school students about the forms of exam preparation indicate that they use different methods of preparation, the most popular of which are tutoring, self-study and schooling. However, one third of students with a chemistry - biological profile do not consider daily schooling a means of preparation for EIT. According to the survey results, the vast majority of upperclassmen, freshmen and parents are convinced that school preparation is insufficient to successfully complete an external independent assessment. Accordingly, as many respondents believe that it is necessary to hire tutors to prepare for the exams. In addition, two-thirds of 9th graders in urban schools believe that they now also need additional classes to successfully complete a state final assessment. Ninth-graders in the countryside are more reliant on their strength and half of them think they can prepare for state certification on their own. The author tried to find answers to questions about ways to increase the role of the school in minimizing the impact of tutoring

Keywords: additional training, tutoring, individualized approach to training, external independent evaluation.